

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از دیدگاه‌های مختلف

نبی نجفی^۱

علی اصغر متقی^۲ تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۲/۱۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۱۵

احمد محمدی^۳

چکیده

مالیات، انتقال بخشی از سود فعالیت‌های اقتصادی است که نصیب دولت می‌گردد. دولت‌ها با توجه به محدودیت‌های موجود در تلاش هستند با شناسایی مؤدیان مالیاتی پر ریسک مطابق قوانین و مقررات، مالیات حداکثری را وصول کنند. بدین ترتیب، هدف از انجام این پژوهش ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها در پرتو تئوری‌های اعتماد و اعتبار اطلاعات می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از حساب‌رسان سازمان امور مالیاتی با حداقل ۱۰ سال سابقه حسابرسی می‌باشند که با استفاده از روش تحلیل تم، ۱۵ مصاحبه نیمه ساختاریافته در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ انجام گرفته‌است. برای استخراج مولفه‌ها از روش کیفی تحلیل تم و برای استخراج مدل و همچنین برای تعیین وزن مولفه‌ها یکی از روش‌های مدل تصمیم‌گیری چند معیاره (آنتروپی شانون) مورد استفاده قرار گرفت. این مدل جامع می‌تواند ابزاری به لحاظ میزان تاثیرگذاری عوامل مورد نظر به ترتیب، عوامل حسابرسی، عوامل فنی و سیستمی، عوامل محیطی، عوامل خاص شرکت و عوامل مالی و حسابداری، درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها را به طور واقع‌بینانه ارزیابی کند و مولفه‌های شناسایی شده در قالب مدل تبیین شده تحقیق را برای سنجش درآمد مشمول مالیات ابرازی و تعیین ریسک اعتباری شرکت‌ها کارسازی نماید.

کلمات کلیدی

درآمد مشمول مالیات ابرازی، تئوری اعتماد، تئوری اعتبار اطلاعات، حسابرسی مالیاتی، طرح جامع

مالیاتی.

۱- دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. najafi548@yahoo.com

۲- استادیار، گروه حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول) Aliasghar.mottaghi@yahoo.com

۳- استادیار، گروه حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. ahmad.mohammady@iaut.ac.ir

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../نجفی، متقی و محمدی

مقدمه

یکی از مشکلات اجرایی در نظام مالیاتی کشور بالا بودن هزینه وصول مالیات می‌باشد. هزینه وصول مالیات نشان می‌دهد که در ازای وصول هر ریال درآمد مالیاتی چه میزان هزینه انجام می‌شود. مقایسه نسبت هزینه وصول مالیات در ایران با سایر کشورها نشان می‌دهد که هزینه وصول مالیات در ایران در سطح بالایی قرار دارد و وصول هر ریال مالیات هزینه بالایی را می‌طلبد که این امر ناشی از تداوم اعمال روش سنتی تشخیص و وصول مالیات در کشور می‌باشد. امروزه با رشد و توسعه اقتصادی کشورها و پیچیدگی روابط اقتصادی در سطح داخلی کشورها و در سطح بین‌المللی در بسیاری از کشورها سیستم تشخیص و وصول مالیات‌ها از شکل سنتی خارج شده و به‌صورت پیشرفته عمل می‌شود و ارتباط بین مؤدی و مأمور مالیاتی در سطح حداقل قرار دارد، اما در نظام مالیاتی ایران هنوز روش سنتی تشخیص و وصول اجرا می‌گردد که از نتایج آن رواج یافتن فرهنگ چانه‌زنی بین مؤدی و مأمور مالیاتی، ایجاد فساد مالی در نظام مالیاتی، امکان استفاده غیرقانونی از اختیارات اداری و قانونی توسط برخی مأموران مالیاتی و همچنین عدم تشخیص مناسب و دقیق مالیات و به تبع آن عدم تمکین مناسب مالیاتی توسط مؤدیان، افزایش تعداد اعتراضات و تأخیر در وصول مالیات می‌باشد (نظری و فدایی، ۱۳۹۲؛ ص ۱۰۳ و ۱۰۸). از آنجا که جمع‌آوری به موقع و بدون تأخیر مالیات‌ها در برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر اقتصادی توسط دولت‌ها تأثیر بااهمیتی دارد، از این رو توجه به نحوه وصول مالیات‌ها حائز اهمیت می‌باشد (نبوی چاشمی و برزگرتهمن، ۱۳۹۷؛ ص ۴۴). تاکنون اسناد بالادستی، سیاست‌ها و قوانین و مقررات مختلفی از قبیل سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و طرح تحول اقتصادی بر ضرورت افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش اتکاء بر درآمدهای نفتی در تأمین اعتبارات جاری کشور تأکید داشته‌اند. حکم بند «ب» ماده ۵۹ قانون برنامه سوم نسبت به طراحی و راه‌اندازی نظام جامع اطلاعات مالیاتی کشور نمونه‌ای از این اقدامات بوده که رویکرد خوداظهاری را در نظام مالیاتی کشور توسعه و ترویج می‌دهد (باقری و همکاران، ۱۳۹۶؛ ص ۲۸۴). با توجه به نقش گسترده و قابل توجه دولت در جهت‌دهی به فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی، ضروری است که بحث چگونگی وصول درآمدهای حقیقی مالیاتی مورد بحث قرار گیرد تا بر اساس آن نظام مالیاتی به نحوی اصلاح گردد که درآمدهای مالیاتی در زمان مقرر برای ارائه بهتر خدمات عمومی دولت تأمین گردد. تلاش در جهت ایجاد فرهنگ مالیاتی پیشرو و قوی در کشور تأثیر مهمی در کاهش هزینه‌ها، افزایش عدالت اجتماعی، رفاه عمومی و گسترش چتر مالیاتی و تمکین مالیاتی دارد. با توسعه فرهنگ مالیاتی و به تبع آن تأثیر بر خوداظهاری، مالیات‌دهندگان با تمایل بیشتری در پرداخت مالیات همراهی می‌نمایند و این امر سبب می‌شود که مؤدیان مالیاتی جدیدی نیز در این

مسیر همراه شود و منجر به توسعه و گسترش چتر مالیاتی می‌گردد (ایمانی و مستوفیان، ۱۳۹۷؛ ص ۱۱۹). یکی از مواردی که در حال حاضر از اولویت‌های سازمان امور مالیاتی است، حسابرسی مبتنی بر ریسک است که از موارد مطرح در پروژه انتخاب حسابرسی مبتنی بر ریسک، شناسایی عوامل مؤثر بر تعیین درآمد مشمول مالیات ابرازی مؤدیان مالیاتی می‌باشد. آگاهی از جنبه‌های مختلف این اختلافات و شناسایی عوامل مؤثر بر تفاوت‌های مزبور و ارائه مدلی جامع در این خصوص، می‌تواند دانش حسابرسان مالیاتی، مؤدیان مالیاتی، حسابداران رسمی و مدیران مالی را در مورد این تفاوت‌ها و روش‌های تعدیل آنها افزایش داده و به همان نسبت شکاف بین سود حسابداری و سود مشمول مالیات مطابق با قوانین مالیاتی را کاهش دهد (باقری و عموری، ۱۳۸۸؛ ص ۷۴، پورحیدری و سروستانی، ۱۳۹۱؛ ص ۶۲). بنابراین پژوهش حاضر به موجب بینش‌های به دست آمده از صاحب‌نظران به ارائه مدلی جامع با نظریه‌های موجود، به دنبال یافتن پاسخی به سوال اصلی تحقیق به شرح ذیل می‌باشد. مولفه‌های اثرگذار مبتنی بر مدل مناسب برای اطلاعات ابرازی مؤدیان مالیاتی شامل چه مولفه‌هایی بوده و چگونه تبیین می‌گردد؟ به همین منظور در ادامه پژوهش، مبانی نظری و پیشینه تجربی، روش‌شناسی پژوهش، یافته‌ها، نتایج معادلات ساختاری بحث و نتیجه‌گیری ارائه خواهد شد.

مبانی نظری و مروری بر ادبیات موجود

تنوع در روابط و فعالیت‌های اقتصادی، افزایش مبادلات اقتصادی و استفاده از تکنولوژی‌های جدید در انجام این مبادلات، نظام‌های مالیاتی را در شناسایی دقیق منابع و صاحبان درآمد یا ثروت و نوع و میزان این منابع با مشکل مواجه ساخته است و دیگر نمی‌توان با تکیه بر روش‌های سنتی اطلاعات مربوط به فعالیت‌ها و مبادلات اقتصادی را در دنیای امروز رهگیری کرد و همچنین نظام مالیاتی در فضای عدم وجود نگاه یکپارچه به مؤدیان مالیاتی، ضعف اطلاعات مالیاتی و فقدان اشراف اطلاعاتی بر مؤدیان قادر به انجام صحیح وظایف قانونی محوله و نیز ارائه خدمات مناسب به مؤدیان مالیاتی نبوده که این امر به نوبه خود مسائلی چون نارضایتی مؤدیان، عدم تمکین مؤدیان، فرار مالیاتی و کاهش درآمدهای مالیاتی را در پی خواهد داشت (برایسی و همکاران^۱، ۲۰۱۶). استراتژی حسابرسی، ابزار مهم و حیاتی در مدیریت تمکین از طریق سازمان امور مالیاتی می‌باشد. یکی از جنبه‌های طراحی استراتژی حسابرسی، روش مورد استفاده برای انتخاب مؤدی می‌باشد. مهم‌ترین روش‌های مورد استفاده توسط سازمان مالیاتی کشورها جهت انتخاب مؤدیان برای حسابرسی می‌تواند به سه روش غربالگری فردی (انتخاب دستی)، انتخاب تصادفی و انتخاب مبتنی بر ریسک باشد. مدیریت ریسک عنصری کلیدی، مؤثر و کارآمد در مدیریت تمکین مالیاتی مؤدیان بوده و از اولویت‌های عملیاتی یک سازمان

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../نجفی، متقی و محمدی

مالیاتی مدرن به حساب می‌آید. اعمال یک استراتژی تمکین توسط سازمان مالیاتی، عکس‌العمل متناسب با سطح ریسک تمکین هر مؤدی می‌باشد(دستگیر و همکاران، ۱۳۹۳؛ ص ۱۱).

مشکلات موجود در سیستم مالیاتی ایران مسئولان را بر آن داشت تا تمهیدی جدی در خصوص نظام مالیاتی بیاندیشند. مشکلاتی از قبیل ایرادات و ناهم‌سویی سیاست‌ها، نظام‌ها و فرآیندهای ناکارآمد مالیاتی، عدم وجود دید یکپارچه به مؤدیان مالیاتی و اطلاعات ایشان، عدم ارائه خدمات مناسب به مؤدیان و دانش ناکافی مؤدیان و ضعف فرهنگ پرداخت مالیات منجر به افزایش هزینه‌های عملیاتی، افزایش شکایات و نارضایتی و افزایش حجم فرارهای مالیاتی و کاهش درآمدها گردیده‌است. لذا بر اساس موارد ذکر شده، نواقص و کاستی‌های موجود در اطلاعات، فرآیندها، اجرا و قوانین موجود نظام مالیاتی، اهمیت اجرای طرح جامع مالیاتی را ایجاب نموده‌است. در سال‌های اخیر در سازمان امور مالیاتی ایران، پروژه انتخاب حسابرسی بر مبنای ریسک، زیر مجموعه محور نظام یکپارچه مالیاتی در طرح جامع مالیاتی دیده شده، ولی هنوز به طور کامل عملیاتی نگردیده‌است. در صورت اجرای این پروژه، دیگر حسابرسان سازمان امور مالیاتی درگیر پردازش اظهارنامه مالیاتی نمی‌گردد و این کار به صورت خودکار انجام می‌شود(دستگیر و همکاران، ۱۳۹۳؛ ص ۱۰). در خصوص تئوری‌های مرتبط با این پژوهش می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

تئوری اعتماد^۲:

جیمز کلنن^۳ یکی از نظریه‌پردازان در حوزه اعتماد معتقد است که بر اساس تئوری انتخاب عقلایی، کنشگران، عاملانی هدفمند هستند که به کنش‌هایی اقدام می‌کنند که احتمال موفقیت در آن‌ها بیشتر است و در نتیجه منافع آنان را بیشتر تامین می‌کند. اما نکته‌ای که وجود دارد آن است که انجام بسیاری از مبادلات، مستلزم وجود اعتماد میان طرفین است. از نظر کلنن، اطلاعات نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در فرآیند اعتماد بازی می‌کند. بر این اساس وجود اطلاعات می‌تواند اعتماد میان طرفین را تقویت نماید(مرادی و بیات، ۱۳۹۵؛ ص ۶۰۶). چنین به نظر می‌رسد در نظام مالیاتی کشور ما فرهنگ پرداخت مالیات به‌طور داوطلبانه بر اساس خوداظهاری پایین است و از نظر مردم سیستم مالیاتی کارساز و مؤثر نبوده و اعتماد متقابل هم بین دستگاه مالیات و مودیان مالیاتی وجود ندارد(قرنجیک و همکاران، ۱۴۰۰). بنابراین تعیین مولفه‌های معتبر و قابل قبول جهت ایجاد اعتماد متقابل بین دستگاه مالیات و مودیان مالیاتی در پرتو تئوری اعتماد ضروری خواهد بود.

تئوری اعتبار اطلاعات^۴:

مسئله حرکت به سمت اعتماد به مودیان مالیاتی و جهت‌گیری نظام مالیات‌ستانی بر مبنای خوداظهاری مودیان، مستلزم وجود اطمینان مناسب درباره اعتبار اطلاعات ابرازی خواهد بود. در واقع، اعتبار اطلاعات پیش‌نیاز حرکت به سمت تحقق اهداف طرح جامع مالیاتی کشور می‌باشد.

تئوری اعتبار اطلاعات در باب حقیقت وضع، مبنی بر اعتباری بودن آن اطلاق می‌شود و یکی از نظریاتی است که درباره حقیقت و ماهیت وضع الفاظ ارائه شده است (لیو^۵، ۲۰۱۰ و فرهنگ نامه اصول فقه). به عبارت دیگر فرض بر این است که هر چقدر اطلاعات ارائه شده بیانگر حقیقت موضوع باشد از اعتبار بالاتری برخوردار است. این مطلب در قالب *قانون بیان حقیقت* انسجام یافته است. در باب حقیقت، نظریه‌های متعدد و متفاوتی ابراز شده است؛ مهم‌ترین آنها، نظریه‌های مطابقت^۶، انسجام^۷ و عمل‌گرایانه^۸ است (مولودی و حمزه هویدا، ۱۳۹۱؛ ص ۷۵).

چنین به نظر می‌رسد در نظام مالیاتی کشور ما فرهنگ پرداخت مالیات به‌طور داوطلبانه بر اساس خوداظهاری پایین است و از نظر مردم سیستم مالیاتی کارساز و مؤثر نبوده و اعتماد متقابل هم بین دستگاه مالیات و مودیان مالیاتی وجود ندارد (جلالی، ۱۳۹۴؛ ص ۲۸) بنابراین تعیین مولفه‌های معتبر و قابل قبول جهت ایجاد اعتماد متقابل بین دستگاه مالیات و مودیان مالیاتی در پرتو تئوری اعتماد ضروری خواهد بود.

بخشی از مبانی نظری این تحقیق مرتبط با قوانین و مقررات مالیاتی است. با ابلاغ قانون جدید مالیاتی مصوب تیرماه ۱۳۹۴، که به استثناء بخش‌هایی از آن، از جمله اجرای ماده ۹۷ که از ابتدای سال ۱۳۹۵ اجرایی شد، حذف مواد ۱۵۲ و ۱۵۳ و به بیان بهتر، حذف تشخیص مالیات به روش علی‌الراس و جایگزینی شیوه رسیدگی مبتنی بر دلایل و شواهد عینی، که باید با اتخاذ ساز و کارهای مناسب، کارآمد شود، به عدالت مالیاتی کمک می‌نماید. بر این اساس با حذف روش علی‌الراس از نظام مالیاتی، کار در مسیر انضباط بیشتر و شفافیتی بیش از پیش قرار می‌گیرد و همراهی و تعامل بین اصناف، بنگاه‌های اقتصادی و به بیان دیگر مؤدیان، با سازمان امور مالیاتی بیشتر می‌شود و با اعتماد به مردم و ملاک قرار گرفتن اطلاعات مؤدیان می‌توان امیدوار بود که زمان وصول مالیات نیز کمتر شود. در چنین شرایطی است که تعامل بین مؤدیان و حساب‌رسان مالیاتی بیشتر شود و رضایت‌مندی مؤدیان افزایش یابد، نظام مالیاتی به تحقق عدالت مالیاتی نزدیک‌تر می‌گردد. با توجه به اینکه علی‌رغم انتظار برای همکاری مؤدیان و دارندگان اطلاعات مالی آنها، در بسیاری از موارد، اطلاعات در دسترس برای تهیه صورت‌های مالی حاوی درآمد و هزینه مؤدیان هنوز ناقص است، باید روش‌هایی که بتواند به

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../انجفی، متقی و محمدی

گونه‌ای قابل قبول، اطلاعات موجود را تکمیل و جمع‌بندی نماید، به کارگرفته شود (برزگری و همکاران، ۱۳۹۹؛ ص ۶۳).

پیشینه داخلی پژوهش

بررسی پیشینه تجربی پژوهش بیانگر این مطلب است که متغیرهایی نظیر تمکین مالیاتی، فرار مالیاتی، ریسک حسابرسی مالیاتی، خوش‌حسابی مؤدیان و ریسک اظهارنامه، بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان عوامل اثرگذار بر سوگیری حسابرسان مالیاتی در قضاوت‌های حرفه‌ای با روش آمیخته (کیفی: نظریه‌پردازی داده‌بنیاد و کمی: تکنیک فازی) به این نتیجه رسیدند که قوانین و مقررات مالیاتی، صرفاً نمی‌تواند اهداف قانون‌گذاران را برآورده سازد. مقررات منصفانه و عادلانه مالیاتی، مستلزم نظارت و رسیدگی مجریان حرفه‌ای است و بدون مذاکره در خصوص این موضوعات، رسالت مالیات و مالیات‌ستانی محقق نخواهد شد. همچنین حیرانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود به شناسایی شاخصه‌های مؤثر بر ریسک حسابرسی مالیاتی با روش ترکیبی اکتشافی پرداختند و نشان دادند، مبادله با شرکت‌های صوری و فاقد اعتبار، استفاده از حساب جاری شرکا در انجام هزینه‌ها و بالا بودن نسبت موجودی کالای پایان دوره به فروش، به عنوان مهم‌ترین شاخصه‌های ریسک حسابرسی مالیاتی می‌باشند. محمدی آزاد (۱۳۹۶) در پژوهشی به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر اجرای خطه‌های مالیاتی در ایران پرداخت و بر اساس نتایج بدست آمده مشخص شد که شفافیت خطمشی‌های مالیاتی، فرهنگ مالیاتی جامعه و تعهد سازمان‌های مالیاتی به ترتیب از بیشترین اهمیت در اجرای خطمشی‌های مالیاتی برخوردار هستند. دستگیر و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود به ارائه مدل انتخاب برای حسابرسی مالیاتی مبتنی بر ریسک اشخاص حقوقی در ایران پرداختند و عوامل مؤثر بر ریسک مودی را کیفیت حاکمیت شرکتی (متغیرهای نقش دوگانه مدیرعامل، درصد تعداد مدیران غیرموظف، درصد سهام در دست مدیران، قدرت سهامداران، درصد سهامداران نهادی، ارائه گزارش حسابرسی مالی و مالیاتی)، ویژگی‌های مؤدیان حقوقی (متغیرهای نوع مالکیت، نوع شرکت، نوع فعالیت، تمرکز، عمر فعالیت، اندازه، عضویت در بورس) و سابقه مالیاتی شرکت شناسایی نمودند. صمدی و تابنده (۱۳۹۱) نیز علل و آثار فرار مالیاتی و برآورد میزان آن، از روش علل چندگانه و آثار چندگانه را بررسی نمودند که دریافتند شاخص فرار مالیاتی در ایران فراز و نشیب‌هایی داشته و روند صعودی طی کرده است. همچنین بار مالیاتی، اندازه دولت، درآمد مصرف‌کننده، نرخ تورم و نرخ بیکاری از جمله عوامل مهم اثرگذار برگسترش فرار مالیاتی در ایران می‌باشد. عوامل مؤثر بر پذیرش اظهارنامه مالیاتی الکترونیکی توسط اسکندری و اکبری (۱۳۹۰)

بررسی شد که یافته‌ها حاکی از آن بود، عواملی همچون انتظار کارایی، انتظار تلاش، تأثیرات اجتماعی و شرایط پشتیبانی‌کننده (عوامل مؤثر در نظریه یکپارچه پذیرش و استفاده از فناوری) به همراه عامل ریسک احساس شده بر پذیرش اظهارنامه الکترونیکی تأثیر دارند.

پیشینه خارجی پژوهش

بنی خالد و همکاران^۹ (۲۰۲۲) نگرش مودیان، معیارهای ذهنی، رفتار ادراکی و میهن‌پرستی را عوامل تعیین‌کننده تمکین مالیاتی شناسایی نمودند. دی نوه و همکاران^{۱۰} (۲۰۲۱) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ساده‌سازی ارتباطات بین مودیان مالیاتی و اداره مالیات باعث افزایش تمکین مالیاتی می‌گردد و پیام‌های بازدارندگی تأثیر مثبتی بر تمکین مالیاتی خواهد داشت و از طرفی اخلاق و روحیه مالیاتی باعث افزایش یا بهبود تمکین مالیاتی نمی‌شود. پررا و همکاران^{۱۱} (۲۰۲۰)، تعصب تأییدکنندگی در قضاوت‌های حسابداری را بررسی کردند و نتایج پژوهش آنها نشان داد که حسابداران برای اصول شناخت و اندازه‌گیری، سوگیرانه عمل می‌کنند و این سوگیری را می‌توان با آگاهی دادن به حسابداران در خصوص الزامات قضاوت درست، کاهش داد. کنو^{۱۲} (۲۰۲۰) نیز در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر درک مالیات‌دهندگان نسبت به فرار مالیاتی پرداخت و نشان داد که فرار مالیاتی ناشی از عدم آگاهی در مورد مالیات، درک فرار مالیاتی به عنوان فرهنگ، روند حسابرسی مالیاتی و درجه تشخیص، درک فرار مالیاتی به عنوان یک جرم جزئی و مسائل مربوط به انصاف مالیاتی و عدالت است.

ایناسیوس^{۱۳} (۲۰۱۹) اثبات کرد که احتمال حسابرسی، دانش مالیاتی و درک عدالت و انصاف، تأثیر معنی‌داری بر تمکین مالیاتی و آرایه اطلاعات قابل اعتماد و صحیح توسط مودیان مالیاتی دارند. عبدالحمید و همکاران^{۱۴} (۲۰۱۹) عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی مشاغل را دانش مالیاتی، پیچیدگی قوانین و مقررات مالیاتی و سختی درک آن و بالا بودن نرخ فعلی مالیات می‌دانند. همچنین داسیلوا و همکاران^{۱۵} (۲۰۱۹) دو سیاست مالیات اجباری و مالیات داوطلبانه را در چارچوب شیب لغزنده در کشور برزیل بررسی کردند و نتایج پژوهش آنها نشان داد که تعامل مبتنی بر اعتماد بین مالیات‌دهندگان و حسابرسان مالیاتی، به پرداخت مالیات داوطلبانه منجر خواهد شد. این در حالی است که سیاست مبتنی بر فشار و زور، به پرداخت مالیات اجباری منتهی نخواهد شد و مالیات‌دهندگان تمایلی به پرداخت مالیات نخواهند داشت. ضمناً، تیلاهن^{۱۶} (۲۰۱۹) در تحقیقی مالیات‌دهندگان را تحت تأثیر عوامل مختلفی از قبیل مجازات، عدالت در سیستم مالیاتی، نرخ مالیات، احتمال کشف و ممیزی و غیره دانسته و پیشنهاد می‌کند که نهاد وصول‌کننده مالیاتی می‌بایست با ایجاد عدالت مالیاتی (نه با سیاست چماق)، سطح مجازات مناسب را حفظ کند و برای شهروندان مسئول امتیازاتی در نظر بگیرد. نیارکپوه^{۱۷} (۲۰۱۸) در پژوهشی نشان داد

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../انجفی، متقی و محمدی

اعتماد به دولت به طور مثبت و معناداری بر احتمال تمکین مالیاتی تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این، متغیرهای دیگری مانند سطح تحصیلات بالا، استخدام در دولت، سطح پایین فساد و داشتن احساس امنیت به طور قابل توجهی بر احتمال تمکین مالیاتی تأثیر می‌گذارند.

بررسی پژوهش‌های فوق نشان می‌دهد که تاکنون پژوهشی که در آن به صورت جامع به شناسایی مولفه‌های موثر در اعتبارسنجی درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها بپردازد انجام نشده است، بر همین اساس هدف پژوهش حاضر شناسایی و تبیین این مولفه‌ها از طریق مصاحبه دقیق بوده تا اینکه مدلی جامع تعیین اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها در شرایط کنونی ارائه گردد.

سوالات تحقیق

سوالات پژوهشی زیر بر اساس مبانی نظری و مرور ادبیات در حوزه‌های مرتبط و اهداف تحقیق مطرح شده است.

۱- معیارهای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از دیدگاه گروه‌های مختلف شامل چه مواردی می‌باشند؟

۲- مدل پیشنهادی مناسب برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از دیدگاه گروه‌های مختلف به چه صورت تبیین می‌شود؟

روش شناسایی پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاضر ترکیبی اکتشافی است که بر گردآوری، تجزیه و تحلیل و ترکیب دو نوع داده کیفی و کمی استوار است و به سه دسته به هم تنیده، تشریحی و اکتشافی تقسیم می‌شوند (کرسول و پلانو کلارک^{۱۸}، ۲۰۰۷؛ پلانو کلاک و همکاران^{۱۹}، ۲۰۰۸). در بخش کیفی، جامعه آماری پژوهش را حساب‌برسان سازمان امور مالیاتی با سابقه تجربه حسابرسی حداقل ۱۰ سال تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش تحقیق کیفی تحلیل تم، ۱۵ مصاحبه نیمه ساختار یافته با ایشان، به منظور شناسایی شاخص‌های اولیه انجام گردید. قلمرو زمانی پژوهش، سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ می‌باشد و قلمرو مکانی نیز سازمان امور مالیاتی کشور است. با توجه به ماهیت اکتشافی بودن پژوهش، از روش نمونه‌گیری ترکیبی هدفمند یا انتخاب آگاهانه شرکت‌کننده‌های خاص (تدلی و یو، ۲۰۰۷؛ ص ۸۰) استفاده شده است. بهره‌گیری از این روش به دلیل استفاده از نمونه با تجربه در گروه‌های مختلف و با هدف تحقیق اشباع نظری در ارائه مدل مفهومی می‌باشد. پس از انجام مصاحبه و رسیدن به اشباع در شناخت مفاهیم، کدگذاری اولیه صورت پذیرفته و بر اساس وجوه مشترک (به منظور کاهش حجم و

بررسی اشباع نظری) مفاهیم دسته‌بندی و مرتب‌گردید (مهرانی و اسکندر، ۱۳۹۵). پس از کدگذاری استقرایی و با دسته‌بندی مقوله‌ها و مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌ها، متن مصاحبه‌ها به دقت بررسی و در قالب متنی پیاده‌سازی و برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها از تحلیل تم استفاده شد. به این ترتیب مفاهیم، تم‌های فرعی و اصلی جهت شناسایی عوامل مؤثر بر اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها تعیین گردید.

در بخش کمی نیز سوالات تحقیق بر اساس مفاهیم حاصل از بخش کیفی و نیز بررسی مبانی و پیشینه تحقیق تدوین شده است. برای آزمون سوالات، پرسشنامه‌ای بر اساس مفاهیم بخش کیفی پژوهش طراحی و اطلاعات آن توسط گروه‌های مختلف، تکمیل می‌گردد. گویه‌های این پرسشنامه بر اساس طیف ۹ درجه‌ای لیکرت، از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۹) طراحی گردید. در این بخش جامعه آماری از اعضای هیات علمی گروه حسابداری، مدیران مالی، حسابرسان مستقل و حسابرسان مالیاتی به تعداد ۳۱۰ نفر تشکیل یافت که با بهره‌گیری از فرمول کوکران، ۱۷۱ فقره پرسشنامه بین اعضای پانل مصاحبه شونده و سایر نفرات، توزیع گردید. از میان پرسشنامه‌های توزیع شده، ۱۵۹ فقره قابل استفاده ارزیابی شد که ۱۵ نفر از مصاحبه‌شوندگان بخش اول نیز جزو جامعه آماری بخش دوم بودند. سپس کلیه پرسشنامه‌های ارسال شده به خبرگان جمع‌آوری گردید و با استفاده از تکنیک آنتروپی شانون که در قسمت بعد توضیح داده می‌شود وزن عوامل مشخص شدند.

مراحل اجرای تکنیک آنتروپی: برای سنجش وزن و سهم هر یک از عوامل دوازده‌گانه فوق،

گام‌های اساسی به شرح زیر لازم است (ماکوئی، ۱۳۸۷):

گام اول: ماتریس تصمیم‌گیری شاخص‌ها تعیین می‌شود.

گام دوم: داده‌های به دست آمده از ماتریس تصمیم‌گیری برای تحلیل و بررسی نرمال می‌شوند.

گام سوم: تعیین مقدار آنتروپی مشخصی Z_j که با نماد E_j نشان داده می‌شود.

گام چهارم: با استفاده از مقادیر E_j ، مقدار d_j برای هر مشخصه محاسبه می‌شود.

گام پنجم: وزن ابعاد، معیارها و متغیرهای مربوط به مشخصه Z_j (W_j) محاسبه می‌شود.

که با توجه به گام‌های بالا، آمار جمعیت‌شناختی و وزن‌های تعیین شده به شرح جدول ذیل

می‌باشد.

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../انجفی، متقی و محمدی

جدول (۱). جمعیت‌شناختی پژوهش

درصد	فراوانی	شرح	
۸۴	۱۳۴	مرد	
		زن	
۱۳	۲۱	کمتر از ۳۰ سال	
		بین ۳۱ تا ۴۰ سال	
		بین ۴۱ تا ۵۰ سال	
۳	۵	بیش از ۵۰ سال	
۷	۱۱	کمتر از ۱۰ سال	
		بین ۱۱ تا ۲۰ سال	
		بین ۲۰ تا ۳۰ سال	
		بیش از ۳۰ سال	
۱۷	۲۷	کارشناسی	
		کارشناسی ارشد	
		دکتری	
۸۵	۱۳۵	حسابداری، حسابداری، مالی	
		اقتصاد	
		سایر	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول (۲). الگوی کلی درجه اهمیت بر اساس تکنیک آنتروپی شانون برای مولفه‌های سنجش اعتبار

درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها

کلی			مدل
Wj	dj=1-Ej	Ej	شاخص‌ها
۰/۰۵۸۵	۰/۰۰۲۳	۰/۹۹۷۷	حق‌الزحمه حسابداری
۰/۰۷۲۶	۰/۰۰۲۸	۰/۹۹۷۲	محیط اقتصادی
۰/۰۵۲۵	۰/۰۰۲۰	۰/۹۹۸۰	محیط سیاسی
۰/۰۳۸۴	۰/۰۰۱۵	۰/۹۹۸۵	ویژگی‌های مدیریتی
۰/۱۲۲۸	۰/۰۰۴۸	۰/۹۹۵۲	نوع حسابرس

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۶ / شماره ۶۱ / بهار ۱۴۰۳

۰/۱۳۱۱	۰/۰۰۵۱	۰/۹۹۴۹	ویژگی‌های عملکرد و عملیاتی
۰/۱۰۱۲	۰/۰۰۳۹	۰/۹۹۶۱	تعداد و پیچیدگی محصولات
۰/۱۷۵۳	۰/۰۰۶۸	۰/۹۹۳۲	محیط فرهنگی و اجتماعی
۰/۱۱۶۱	۰/۰۰۴۵	۰/۹۹۵۵	نوع اظهار نظر حسابرسان
۰/۰۳۹۹	۰/۰۰۱۶	۰/۹۹۸۴	عوامل مالی و حسابداری
۰/۰۵۵۱	۰/۰۰۲۱	۰/۹۹۷۹	تعداد کارکنان متخصص
۰/۰۳۶۵	۰/۰۰۱۴	۰/۹۹۸۶	محیط قانونی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول (۳). درجه اهمیت بر اساس تکنیک آنتروپی برای مولفه‌های درآمد مشمول مالیات

ابرازی شرکت‌ها از دیدگاه گروه‌های مختلف

حسابرسان مالیاتی			حسابرسان مستقل			مدیران مالی			اعضای هیات علمی			مدل
Wj	dj=1-Ej	Ej	Wj	dj=1-Ej	Ej	Wj	dj=1-Ej	Ej	Wj	dj=1-Ej	Ej	شاخص‌ها
۰/۰۵۷۱	۰/۰۰۲۴	۰/۹۹۷۶	۰/۰۳۱۸	۰/۰۰۱۴	۰/۹۹۸۶	۰/۰۲۴۰	۰/۰۰۰۹	۰/۹۹۹۱	۰/۰۸۴۹	۰/۰۰۳۶	۰/۹۹۶۴	حق الزحمه حسابرسان
۰/۰۴۰۰	۰/۰۰۱۷	۰/۹۹۸۳	۰/۰۲۴۱	۰/۰۰۱۱	۰/۹۹۸۹	۰/۰۵۸۸	۰/۰۰۲۳	۰/۹۹۷۷	۰/۱۱۶۷	۰/۰۰۴۹	۰/۹۹۵۱	محیط اقتصادی
۰/۰۳۸۶	۰/۰۰۱۶	۰/۹۹۸۴	۰/۰۳۴۷	۰/۰۰۱۵	۰/۹۹۸۵	۰/۰۷۸۲	۰/۰۰۳۰	۰/۹۹۷۰	۰/۰۲۹۲	۰/۰۰۱۲	۰/۹۹۸۸	محیط سیاسی
۰/۰۶۸۳	۰/۰۰۲۹	۰/۹۹۷۱	۰/۰۵۰۲	۰/۰۰۲۲	۰/۹۹۷۸	۰/۰۳۳۹	۰/۰۰۱۳	۰/۹۹۸۷	۰/۰۴۷۳	۰/۰۰۲۰	۰/۹۹۸۰	ویژگی‌های مدیریتی
۰/۰۹۱۶	۰/۰۰۳۹	۰/۹۹۶۲	۰/۱۷۱۴	۰/۰۰۷۵	۰/۹۹۲۵	۰/۰۷۷۳	۰/۰۰۴۱	۰/۹۹۵۹	۰/۱۲۰۶	۰/۰۰۵۱	۰/۹۹۴۹	نوع حسابرسان
۰/۱۱۶۷	۰/۰۰۴۹	۰/۹۹۵۱	۰/۲۰۸۵	۰/۰۰۹۲	۰/۹۹۰۸	۰/۰۷۸۴	۰/۰۰۳۰	۰/۹۹۷۰	۰/۰۴۱۰	۰/۰۰۱۷	۰/۹۹۸۳	ویژگی‌های عملکرد و عملیاتی
۰/۰۶۹۸	۰/۰۰۲۹	۰/۹۹۷۱	۰/۱۵۶۶	۰/۰۰۶۹	۰/۹۹۳۱	۰/۱۱۶۵	۰/۰۰۴۵	۰/۹۹۵۵	۰/۰۹۴۷	۰/۰۰۴۰	۰/۹۹۶۰	تعداد و پیچیدگی محصولات
۰/۱۷۴۱	۰/۰۰۷۳	۰/۹۹۲۷	۰/۰۹۵۰	۰/۰۰۴۲	۰/۹۹۵۸	۰/۳۴۷۶	۰/۰۰۹۶	۰/۹۹۰۵	۰/۲۱۱۷	۰/۰۰۸۹	۰/۹۹۱۱	محیط فرهنگی و اجتماعی
۰/۱۷۴۷	۰/۰۰۷۴	۰/۹۹۲۷	۰/۰۸۲۷	۰/۰۰۳۶	۰/۹۹۶۴	۰/۰۹۳۸	۰/۰۰۳۶	۰/۹۹۶۴	۰/۱۶۹۳	۰/۰۰۷۱	۰/۹۹۲۹	نوع اظهار نظر حسابرسان
۰/۰۴۸۰	۰/۰۰۲۰	۰/۹۹۸۰	۰/۰۸۴۷	۰/۰۰۳۷	۰/۹۹۶۳	۰/۰۳۳۱	۰/۰۰۱۳	۰/۹۹۸۷	۰/۰۲۰۵	۰/۰۰۰۹	۰/۹۹۹۱	عوامل مالی و حسابداری
۰/۰۶۶۲	۰/۰۰۲۸	۰/۹۹۷۲	۰/۰۲۶۴	۰/۰۰۱۲	۰/۹۹۸۸	۰/۱۱۰۳	۰/۰۰۴۳	۰/۹۹۵۸	۰/۰۲۷۷	۰/۰۰۱۲	۰/۹۹۸۸	تعداد کارکنان متخصص
۰/۰۵۴۹	۰/۰۰۲۳	۰/۹۹۷۷	۰/۰۳۴۲	۰/۰۰۱۵	۰/۹۹۸۵	۰/۰۱۸۲	۰/۰۰۰۷	۰/۹۹۹۳	۰/۰۳۶۴	۰/۰۰۱۵	۰/۹۹۸۵	محیط قانونی

منبع: یافته‌های پژوهشگر

پس از تعیین وزن عوامل موثر بر سنجش اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها، پاسخ سوال دوم پژوهش که ارائه مدل جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها می‌باشد در بخش بعدی

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../انجفی، متقی و محمدی

آورده شده است. لازم به توضیح است که عوامل فرعی فوق مستخرج از ر ساله دکتری نوید سندگان می‌باشد.

مدل پیشنهادی جهت سنجش اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی

در این پژوهش از شاخص ترکیبی موزون برای شناسایی عوامل درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها استفاده شده است. برای ارائه مدل پیشنهادی در این پژوهش ابتدا لازم است سه فرض اولیه در نظر گرفته شود. نخست اینکه برای محاسبه درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها اصل جمع‌پذیری را پذیرفته باشیم. یعنی درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها برابر است با مجموع عوامل تأثیرگذار بر آن. به عبارت دیگر عوامل با یک قاعده‌ای با همدیگر جمع شده و درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها را تعیین می‌کنند. مضافاً اینکه نحوه تأثیرگذاری هر یک از این عوامل بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها به تناسب ضریب یا وزن‌شان که در قسمت قبل محاسبه شد، می‌باشد (خاصیت تناسب). ثالثاً اینکه می‌پذیریم میزان تأثیرگذاری هر عامل بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها به صورت نرمال شده است. این عمل به این دلیل انجام می‌شود که یک کف و سقف معنادار با یک حداقل و حداکثر برای محاسبه درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها تعیین می‌شود. با توجه به توضیحات فوق و مفروضات مطرحه مدل پیشنهادی زیر برای محاسبه درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها ارائه شده است.

مدل (۱):

$$IEI_{it} = \sum_{s \in S} W_{sit} \frac{P_{sit}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{sit}\}} + \sum_{k \in K} W_{kit} \frac{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{kit}\} - P_{kit}}{\max_{1 \leq i \leq N} \left\{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{kit}\} - P_{kit} \right\}}$$

که در این مدل:

IEI_{it} : شاخص درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت i در سال t می‌باشد.

N : تعداد شرکت‌ها

S : مجموعه اندیس عواملی است که با درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها رابطه مستقیم دارند.

K : مجموعه اندیس عواملی است که با درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها رابطه معکوس دارند.

W_{jit} : وزن عامل j ام شرکت i در سال t

P_{jit} : مقدار عامل j ام شرکت i در سال t

واضح است که اگر M تعداد کل عوامل مؤثر بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها باشد آنگاه $M=|S|+|K|$ که در آن $|S|$ نمایشگر تعداد عناصر مجموعه S و $|K|$ نمایشگر تعداد عناصر مجموعه K می‌باشد.

قضیه (۱): اگر برای دو شرکت با اندیس a و b داشته باشیم:

$$P_{S at} \leq P_{S bt} \quad \forall s \in S$$

و

$$P_{k at} \leq P_{k bt} \quad \forall k \in K$$

آنگاه،

$$IEI_{bt} \leq IEI_{at}$$

قضیه (۲): همچنین برای شرکت با اندیس a داریم:

$$0 \leq IEI_{at} \leq 1$$

برهان: برای اثبات قضیه (۱) بدیهی است که اگر $P_{S at} \leq P_{S bt}$

آنگاه،

$$\frac{P_{S at}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{S it}\}} \leq \frac{P_{S bt}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{S it}\}}$$

از طرفی اگر $P_{k at} \leq P_{k bt}$

آنگاه،

$$\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k at} \leq \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k bt}$$

بنابراین؛

$$\frac{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k at}}{\max_{1 \leq i \leq N} \left\{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k it} \right\}} \leq \frac{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k bt}}{\max_{1 \leq i \leq N} \left\{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k it} \right\}}$$

و از آنجا که $W_{j at} \geq 0$ پس:

$$IEI_{at} \leq IEI_{bt}$$

برای اثبات نامساوی دیگر داریم: $IEI_{at} \geq 0$. برای اثبات قضیه (۲) بدیهی است که

$$P_{S at} \leq \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{S it}\} \quad \forall s \in S$$

و بنابراین؛

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../انجفی، متقی و محمدی

$$\frac{P_{s at}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{s it}\}} \leq 1$$

از طرفی

$$\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k at} \leq \max_{1 \leq i \leq N} \left\{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k it} \right\}$$

پس،

$$\frac{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k at}}{\max_{1 \leq i \leq N} \left\{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k it} \right\}} \leq 1$$

و بنابراین،

$$\begin{aligned} IEI_{at} &= \sum_{s \in S} W_{s at} \frac{P_{s at}}{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{s it}\}} + \sum_{k \in K} W_{k at} \frac{\max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k at}}{\max_{1 \leq i \leq N} \left\{ \max_{1 \leq i \leq N} \{P_{k it}\} - P_{k it} \right\}} \\ &\leq \sum_{s \in S} W_{s at} + \sum_{k \in K} W_{k at} \end{aligned}$$

و از آنجا که $\{1, 2, 3, \dots, M\} = \text{SUK}$ و همینطور $\sum_{1 \leq j \leq M} W_{j at} = 1$ داریم:

$$\sum_{s \in S} W_{s at} + \sum_{k \in K} W_{k at} = 1$$

بنابراین،

$$.IEI_{at} \leq 1$$

ملاحظات: قضیه (۱) نشان‌دهنده آن است که درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها خاصیت یکنوایی دارد، یعنی برای هر شرکت با عوامل ترتیبی، درآمد مشمول مالیات ابرازی بر اساس ترتیب عوامل مرتب می‌شود. این خاصیت مقایسه‌پذیری دو شرکت بر اساس عوامل درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها را توجیه می‌کند. همین‌طور قضیه (۲) نشان می‌دهد که درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها حاصل از مدل پیشنهادی پژوهش کراندار است و بنابراین برای ارزیابی یک جامعه شامل شرکت‌ها، قابل اتکاء می‌باشد.

عوامل اثرگذار بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها

الف) محیط قانونی: محیط قانونی در این پژوهش شامل معافیت‌های مالیاتی، میزان آگاهی از قوانین و مقررات مالیاتی و حسابداری، سابقه مالیاتی شرکت، ارائه معاملات فصلی، ارائه اظهارنامه مالیاتی در مواعد قانونی، مشمول مالیات ارزش افزوده بودن و تطبیق اطلاعات اظهارنامه با اطلاعات ثبت‌شده در گمرک، بانک‌ها، شرکت‌های بیمه و... می‌باشد.

ب) **تعداد کارکنان متخصص:** شامل وجود کارکنان دارای آموزش‌های فنی مرتبط با وظایف خودشان، وجود کارکنان دارای سابقه تجربی طولانی و وجود کارکنان دارای مدرک مرتبط با وظایف خودشان می‌باشد.

ج) **عوامل مالی و حسابداری:** شامل بالابودن کیفیت سود ابرازی، تغییرات عمده در درآمد نسبت به سنوات قبل، متناسب بودن حاشیه سود ناخالص و سود خالص و نسبت آنها با میانگین صنعت، بازده مطلوب دارایی‌ها، افزایش در دارایی ثابت و تاثیر آن بر فروش شرکت، اطلاعات بانکی مودیان (گردش حساب‌های بانکی و ارتباط آن با فروش شرکت)، داشتن خرید یا فروش در بورس کالا و... می‌باشد.

د) **نوع اظهارنظر حسابرس:** شامل اظهارنظر حسابرس شامل مشروط یا مردود بودن گزارش حسابرسی، وجود بندی درباره تداوم فعالیت شرکت در گزارش حسابرسی و وجود بندی درباره ابهام درباره دعاوی حقوقی شرکت در گزارش حسابرسی می‌باشد.

ر) **محیط فرهنگی و اجتماعی:** شامل نگرش مدیر یا مسؤولان مالی شرکت در مورد سیستم مالیات ستانی و ضرورت پرداخت مالیات، وضعیت فرهنگ مالیاتی کشور و تمایل به پرداخت مالیات در بین مؤدیان و نبودن شرکت در لیست شرکت‌های آلاینده (مشمول عوارض آلاینده) می‌باشد.

س) **تعداد و پیچیدگی محصولات:** شامل نوآوری در تولید محصولات، تولید محصولات انحصاری و برند و وجود تنوع در محصولات می‌باشد.

ص) **ویژگی‌های عملکرد و عملیاتی:** شامل اندازه مودی (کوچک، متوسط و بزرگ)، ماهیت فعالیت (تولیدی، خدماتی، بازرگانی و پیمانکاری)، داشتن شعب یا شرکت‌های وابسته چندگانه (داخلی و خارجی)، عضویت در بورس، نوع صنعت (غیرتحریمی) و میزان سرمایه ثبت شده نسبت به حجم عملیات آن می‌باشد.

ط) **نوع حسابرس:** شامل دولتی بودن حسابرس، بزرگ بودن موسسه حسابرسی و رتبه موسسه حسابرس (الف، ب و ج) می‌باشد.

ع) **ویژگی‌های مدیریتی:** شامل نوع شرکت (سهامی عام، سهامی خاص، تضامنی و...)، تعداد اعضای هیأت مدیره، وجود عضو مونث در ترکیب هیأت مدیره، داشتن سهامدار خارجی، نوع مالکیت شرکت (دولتی یا خصوصی) و درصد تعداد اعضای هیأت مدیره غیرموظف می‌باشد.

ف) **محیط سیاسی:** شامل داشتن عضو هیأت مدیره دولتی، وجود سهامداران نهادی در ترکیب سهامداران و وجود سهامداران عمده در ترکیب سهامداران می‌باشد.

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../نجفی، متقی و محمدی

ک) محیط اقتصادی: شامل نرخ بهره بانکی مناسب، افزایش تولید ناخالص داخلی، نرخ تورم متعادل و نرخ اشتغال مناسب می‌باشد.

ل) حق الزحمه حسابرسی: شامل وجود حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی و بیشتر بودن مبلغ حق الزحمه حسابرسی می‌باشد.

مدل نهائی اندازه‌گیری شاخص درآمد مشمول مالیات ابرازی

با توجه به توضیحات فوق، مدل نهائی اندازه‌گیری شاخص درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها به صورت کلی (مدل ۱) و همچنین بر اساس نظرات «اعضای هیات علمی» (مدل ۲)، «مدیران مالی» (مدل ۳)، «حسابرسان مستقل» (مدل ۴) و «حسابرسان مالیاتی» (مدل ۵) به شرح زیر می‌باشد:

مدل کلی:

$$IE - Index_{it} = 0.0585 P_1 + 0.0726 P_2 + 0.0525 P_3 + 0.0384 P_4 + 0.1228 P_5 + 0.1311 P_6 + 0.1012 P_7 + 0.1753 P_8 + 0.1161 P_9 + 0.0399 P_{10} + 0.0551 P_{11} + 0.0365 P_{12}$$

مدل ۱: از دیدگاه اعضای هیات علمی

$$IE - Index_{it} = 0.0849 P_1 + 0.1167 P_2 + 0.0292 P_3 + 0.0473 P_4 + 0.1206 P_5 + 0.0410 P_6 + 0.0947 P_7 + 0.2117 P_8 + 0.1693 P_9 + 0.0205 P_{10} + 0.0277 P_{11} + 0.0364 P_{12}$$

مدل ۲: از دیدگاه مدیران مالی

$$IE - Index_{it} = 0.0240 P_1 + 0.0588 P_2 + 0.0782 P_3 + 0.0339 P_4 + 0.1073 P_5 + 0.0784 P_6 + 0.1165 P_7 + 0.2476 P_8 + 0.0938 P_9 + 0.0331 P_{10} + 0.1103 P_{11} + 0.0182 P_{12}$$

مدل ۳: از دیدگاه حسابرسان مالی

$$IE - Index_{it} = 0.0318 P_1 + 0.0241 P_2 + 0.0347 P_3 + 0.0502 P_4 + 0.1714 P_5 + 0.2085 P_6 + 0.1566 P_7 + 0.0950 P_8 + 0.0827 P_9 + 0.0847 P_{10} + 0.0264 P_{11} + 0.0342 P_{12}$$

مدل ۴: از دیدگاه حسابرسان مالیاتی

$$IE - Index_{it} = 0.0571 P_1 + 0.0400 P_2 + 0.0386 P_3 + 0.0683 P_4 + 0.0916 P_5 + 0.1167 P_6 + 0.0698 P_7 + 0.1741 P_8 + 0.1747 P_9 + 0.0480 P_{10} + 0.0662 P_{11} + 0.0549 P_{12}$$

که در این مدل‌ها، P_i عامل استاندارد شده معیارهای محاسبه درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر، به دلیل وجود درآمدهای حاصل از فروش نفت، وابستگی دولت بیشتر به این درآمدها بوده و درصد کمی از مجموع درآمدهای کشور از طریق مالیات حاصل می‌شود. اما در حال

حاضر با تغییر و تحولاتی که در سطح بین‌الملل به واسطه کاهش جهانی قیمت نفت، و وضع تحریم‌ها و به تبع آن نبود شرایط مناسب برای تجارت خارجی و دلایل دیگر، مالیات به عنوان مهم‌ترین منبع درآمد دولت مطرح است. پرداخت مالیات از طرف مردم و کسب و کارها و دریافت آن از سوی دولت، نیازمند یک همیاری و همکاری متقابل و در سایه تئوری‌های اعتماد و اعتبار اطلاعات و قانون بیان حقیقت بوده و هدف از آن در مجموع، تأمین هزینه‌های عمومی برای رفع نیازهای اجتماعی است. هدف از انجام این پژوهش، ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها در پرتو تئوری اعتماد و تئوری اعتبار اطلاعات می‌باشد. برای دستیابی به این هدف، از روش تحقیق آمیخته اکتشافی استفاده شد. بدین ترتیب در بخش کیفی با انجام ۱۵ مصاحبه با کارکنان سازمان امور مالیاتی به عنوان افراد خبره، با استفاده از روش تحلیل تم مولفه‌های اولیه عوامل مؤثر بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها استخراج شد و پس از انجام تحلیل‌ها و شناسایی ۹۳ شاخص در قالب ۱۸ تم فرعی و ۵ تم اصلی، مدل پیشنهادی پژوهش از دیدگاه‌های مختلف شناسایی گردید.

نتایج این پژوهش، در مفاهیم شناسایی شده مربوط به عوامل مالی و حسابداری، هم‌راستا و هم‌جهت با نتایج تحقیق زارعیان و همکاران (۱۳۹۸) و پررا و همکاران (۲۰۲۰) می‌باشد. هیچ‌کدام از شاخصه‌های عوامل مالی و حسابداری شناسایی شده در این تحقیق در پژوهش‌های اسکندری و اکبریان (۱۳۹۰)، صمدی و تابنده (۱۳۹۱)، محمدی آزاد (۱۳۹۶)، ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۰)، دستگیر و همکاران (۲۰۱۵)، وحیودین و همکاران (۲۰۲۲)، دی نوه و همکاران (۲۰۲۱)، داسیلوا و همکاران (۲۰۱۹)، کنو (۲۰۲۰)، ایناسیوس (۲۰۱۹)، نیارکوپه (۲۰۱۸) و عبدالحمید و همکاران (۲۰۱۹) که هم‌راستا و هم‌جهت با پژوهش حاضر می‌باشند معرفی نشده‌اند.

طبق نتایج پژوهش حیرانی و همکاران (۱۳۹۹) صرفاً شاخص کیفیت حسابرسی مالی انجام شده توسط حسابرسان مستقل و در نتایج تحقیق دستگیر و همکاران (۲۰۱۵) و وحیودین و همکاران (۲۰۲۲) شاخص ارائه گزارش حسابرسی مالی و مالیاتی به عنوان عامل حسابرسی معرفی شده‌است. در سایر پژوهش‌های دیگر که هم‌راستا و هم‌جهت با پژوهش حاضر می‌باشند، هیچ شاخصی به عنوان عامل حسابرسی معرفی نشده‌است.

عوامل محیطی در تحقیق حیرانی و همکاران (۱۳۹۹) و عوامل اقتصادی در تحقیق گرین و همکاران (۲۰۲۲) به عنوان شرایط و عوامل محیطی معرفی گردیده‌است و با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد. شاخص وجود سهامداران نهادی در تحقیق دستگیر و همکاران (۲۰۱۵)، شاخص‌های فرهنگ مالیاتی، آگاهی از قوانین و مقررات مالیاتی و نگرش مدیر یا مسؤولان مالی شرکت در مورد سیستم مالیات‌ستانی

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../نجفی، متقی و محمدی

در تحقیقات گچرت و هایمبرگ (۲۰۲۱)، کنو (۲۰۲۰)، داسیلوا و همکاران (۲۰۱۹)، ایناسیوس (۲۰۱۹)، نیارکپوه (۲۰۱۸)، عبدالحمید و همکاران (۲۰۱۹)، اسکندری و اکبری‌ان (۱۳۹۰) و ابراهیمی و همکاران (۱۴۰۰) مورد توجه قرار گرفته است و عوامل محیطی شناسایی شده تحقیق حاضر مخالف با نتایج تحقیق دی نوه و همکاران (۲۰۲۱) می‌باشد.

عوامل خاص در تحقیق حیرانی و همکاران (۱۳۹۹) تحت عنوان مولفه فرعی ویژگی‌های کلی مؤدی معرفی، در ۵ شاخص (تم) و در تحقیق دستگیر و همکاران (۲۰۱۵) تحت عنوان ویژگی‌های مودیان حقوقی و در ۶ شاخص (تم) معرفی گردیده است که موارد فوق با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد. در سایر پژوهش‌های یادشده در قسمت‌های قبلی که هم‌راستا و هم‌جهت با پژوهش حاضر می‌باشند، هیچ شاخصی به عنوان عوامل خاص شرکت معرفی نشده است.

عوامل فنی و سیستمی در تحقیق حیرانی و همکاران (۱۳۹۹) تحت عنوان مولفه اصلی قابلیت تطبیق داده‌ها و مولفه فرعی ویژگی‌های مشتریان و محصولات، در ۸ شاخص (تم) شناسایی شده است. در پژوهش حاضر عوامل فنی و سیستمی در ۱۴ شاخص (تم) شناسایی شده است و همچنین نتایج تحقیق نیارکپوه (۲۰۱۸) هم‌راستا و هم‌جهت با پژوهش حاضر می‌باشد. در سایر پژوهش‌های یادشده در قسمت‌های قبلی که هم‌راستا و هم‌جهت با پژوهش حاضر می‌باشند، هیچ شاخصی به عنوان عامل فنی و سیستمی معرفی نشده است.

با توجه به مدل تصمیم‌گیری چند معیاره، مدل جدید برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از دیدگاه‌های مختلف ارائه شد و با به کارگیری آن در هر لحظه با در نظر گرفتن همه عوامل تأثیرگذار بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها به راحتی می‌توان به این نکته پی برد که چه شرکت‌هایی از نظر درآمد مشمول مالیات ابرازی شفاف‌تر و مورد اعتماد هستند و چه شرکت‌هایی از نظر درآمد مشمول مالیات ابرازی ریسک بیشتری داشته و ایجاد چالش در فرآیند حسابرسی مالیاتی خواهند شد و تأثیر بسیار مهمی بر سیستم خوداظهاری مالیات توسط شرکت‌ها و وصول سهل و آسان مالیات توسط سازمان امور مالیاتی دارد و لیکن با بکارگیری صحیح مدل ارائه شده در این تحقیق، می‌توان بیان کرد خوداظهاری شرکت‌ها جهت پرداخت به موقع مالیات افزایش یابد.

با توجه به مدل پیشنهادی، طبق بررسی‌های انجام‌شده در ادبیات، محقق به مواردی که به این مفهوم پرداخته شده باشد برخورد نموده است لذا منجر به دانش‌افزایی در حوزه حسابداری و مالیاتی شده است.

بر اساس نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

• گسترش فرهنگ مالیاتی در پرتو قانون بیان حقیقت و پیاده‌سازی مناسب نظریه‌های حقیقت در جامعه می‌تواند سازمان امور مالیاتی را در جهت دستیابی به اطلاعات ابرازی دارای اعتبار بالا کمک نماید. از سوی دیگر، به سازمان امور مالیاتی پیشنهاد می‌گردد در پیروی از تئوری اعتماد، جهت‌گیری مناسب‌تری در راستای توسعه قوانین و مقررات و مکانیزم‌های مالیاتی داشته باشد.

• یکی از مهم‌ترین عواملی که به نظر متخصصان در بهبود فرهنگ مالیاتی مؤثر است اطلاع‌رسانی در ارتباط با مسایل مالیاتی در راستای گسترش و نهادینه‌سازی قانون بیان حقیقت است و قطعاً اگرچه شرط کافی مساله نیست ولی شرط لازم است. در کتاب‌های درسی، کانون‌های اجتماعی، سینماها و فیلم‌های تلویزیونی یا برنامه‌های رادیویی کشور تقریباً نشانی از مساله مالیات که حیاتی‌ترین مساله یک اقتصاد سالم است دیده نمی‌شود (اگر هم باشد خیلی ضعیف) در حالی که می‌توان با تبلیغات و آگاهی‌رسانی از طریق رادیو و تلویزیون در این زمینه به اصلاح وضع موجود پرداخت و تحولات اساسی ایجاد کرد و هم‌چنین گنجاندن واحد درسی آشنایی با اهمیت و جایگاه مالیات در برنامه‌های سطوح مختلف تحصیلی و ترویج اندیشه سرزمینی آباد با پرداخت مالیات در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تاکید روزافزون بر منافع عام از پرداخت مالیات و افزایش سهم شهروندان و اقشار پایین جامعه از کالاهای عمومی پیشنهاد می‌شود.

• برای برون‌رفت نظام مالیاتی کشور از وضعیت نامطلوب کنونی، مستلزم انجام اصلاحات اساسی در هر یک از ارکان آن می‌باشد. به عبارت دیگر، برخورداری از یک نظام مالیاتی کارا در گرو مرتفع‌ساختن نقاط ضعف ارکان مذکور خواهد بود، بنابراین می‌بایست اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی به‌ویژه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، گسترش پایه‌های مالیاتی و انجام اصلاحات بنیادی در سازمان امور مالیاتی در پرتو گسترش نظریه اعتماد در نظام مالیاتی به‌عنوان راهبردهای اساسی اصلاح نظام مالیاتی مورد توجه قرار گیرند.

با توجه به نبود پژوهش‌های کافی در زمینه شناختن عوامل مؤثر بر درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها در کشور، به پژوهش‌گران پیشنهاد می‌شود که در راستای توسعه موضوع و غنا بخشیدن به آن، موضوعات زیر را در کانون توجه قرار دهند:

- ارائه مدلی مناسب برای تبیین عوامل مؤثر بر درآمد مشمول مالیات ابرازی اشخاص حقیقی.
- تدوین و ارائه بسته‌های آموزشی عوامل مؤثر بر اعتبار اطلاعات ابرازی مودیان مالیاتی برای حسابرسان مالیاتی سازمان امور مالیاتی متناسب با سطح سازمانی ایشان.

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../انجفی، متقی و محمدی

- بررسی چگونگی بهره‌گیری از کلان داده‌های اقتصادی و یا داده‌های سازمان‌های مختلف در جهت ارزیابی عوامل مؤثر بر اعتبار درآمد مشمول مالیات ابرازی.
با توجه به اینکه اجرای هر پژوهش علمی با محدودیت‌هایی مواجه خواهد بود، می‌توان محدودیت‌های احتمالی تحقیق حاضر را به شرح زیر بیان کرد:
 - عدم همکاری برخی از اعضای جامعه آماری تعیین شده
 - جامعه آماری تحقیق حاضر صرفاً شامل حساب‌رسان سازمان امور مالیاتی به عنوان خبرگان مصاحبه‌شونده بوده‌است و لذا استفاده از جامعه آماری دیگری از قبیل دانشگاهیان، حساب‌رسان مستقل، حسابداران خیره و... ممکن است به نتایج متفاوتی بیانجامد.
 - برای استخراج مدل تحقیق از روش معادلات ساختاری استفاده شده‌است، با توجه به تحقیقات قبلی انتظار می‌رود که در صورت استفاده از روش‌های دیگر از قبیل الگوهای تصمیم‌گیری غیرخطی نتایج متفاوتی حاصل گردد.
 - استفاده از ابزار پرسشنامه در بخشی از تحقیق ممکن است برخی محدودیت‌های ذاتی این ابزار را متوجه نتایج این تحقیق نموده‌باشد که قاعدتاً غیرقابل اجتناب بوده‌است.

منابع

- ۱) نظری، علیرضا و فدایی، ایمان (۱۳۹۲). آسیب شناسی نظام مالیاتی ایران. فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال اول، ۴، ۹۵-۱۱۰.
- ۲) نبوی چاشمی، سیدعلی، برزگر تهمتن، ناصر (۱۳۹۷). بررسی و سنجش عوامل مؤثر بر ایجاد وقفه‌های مالیاتی در نظام مالیاتی ایران (مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی استان مازندران). پژوهشنامه مالیات، ۳۹(۸۷)، ۴۵-۶۵.
- ۳) باقری، بهروز، باباجانی، جعفر و برزیده، فرخ (۱۳۹۶). شناسایی عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی در ایران. پژوهش‌های تجربی حسابداری. سال هشتم، ۳۱، ۲۸۳-۳۱۰.
- ۴) ایمانی خوشخو، محمدحسین و امیرمستوفیان، طیبه (۱۳۹۷). ارتقای فرهنگ مالیاتی و تأثیر آن بر گسترش چتر مالیاتی و شناسایی مؤدیان جدید. پژوهشنامه مالیات، ۳۷(۸۵)، ۱۱۷-۱۴۶.
- ۵) باقری، بهروز و عموری، مهدی (۱۳۸۸). شناسایی و اولویت‌بندی نسبت‌های مالی اثرگذار بر درآمد مشمول مالیات. فصلنامه تخصصی مالیات، ۴، ۷۳-۸۰.
- ۶) پورحیدری، امید و سروستانی، امیر (۱۳۹۱). بررسی تأثیر ویژگی‌های شرکت، نوع صنعت و مالکیت نهادی بر اختلاف مالیات ابرازی و قطعی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهشنامه مالیات، ۱۴(۶۲)، ۶۲-۷۷.
- ۷) دستگیر، محسن، ایزدی‌نیا، ناصر، عسکری، علی و رمضانی، سیدمهدی (۱۳۹۳). ارائه مدل انتخاب برای حسابرسی مالیاتی مبتنی بر ریسک اشخاص حقوقی در ایران. پژوهشنامه مالیات، ۲۵(۷۳)، ۴۹-۹.
- ۸) مرادی، مهدی و بیات، نعیمه (۱۳۹۶). حسابرسی پیشرفته، انتشارات مردنیز، چاپ دوم، ص ۶۰۶.
- ۹) فرهنگ‌نامه اصول فقه، مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، ص ۸۴۳.
- ۱۰) مولودی، محمد و حمزه هویدا، مهدی (۱۳۹۱). نظریه‌های حقیقت و کاربرد آنها در دادرسی‌های مدنی. مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۹، ۷۳-۹۸.
- ۱۱) جلالی، حسین (۱۳۹۴). بررسی رابطه اعتماد مودیان به سازمان امور مالیاتی کشور با میزان تمکین مالیاتی آنان (مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی استان سمنان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، دانشکده علوم سیاسی.
- ۱۲) برزگری دهج، محمد، کیقبادی، امیررضا، یعقوب‌نژاد، احمد و جهانشاد، آریتا (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای تهیه اظهارنامه برآوردی در اجرای مقررات ماده ۹۷ قانون مالیات‌های مستقیم. پژوهشنامه مالیات، ۴۹(۹۷)، ۵۹-۸۳.

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../نجفی، متقی و محمدی

۱۳) اسکندری، مهدی، و اکبریان، رضا (۱۳۹۰). بررسی عوامل موثر بر پذیرش اظهارنامه مالیاتی الکترونیکی در ایران (مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی استان قزوین). پژوهشنامه مالیات، دوره جدید-۱۹(۱۱)، مسلسل ۵۹، ۲۲۱-۲۴۴.

۱۴) صمدی، علی حسین و تابنده، راضیه (۱۳۹۲). فرار مالیاتی در ایران (بررسی علل و آثار و برآورد میزان آن). پژوهشنامه مالیات. پاییز ۱۳۹۲، سال ۲۱، شماره ۱۹، ۱۰۶-۷۷.

۱۵) محمدی آزاد، مهران (۱۳۹۶). شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر اجرای خط مشی های مالیاتی در ایران. فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری. ۱(۳). ۶۲-۵۰. <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view>

۱۶) ابراهیمی، محسن، وطن پرست، محمدرضا، رضایی، فرزین، محمدی نوده، فاضل (۱۴۰۰). عوامل اثرگذار بر سوگیری حسابرسان مالیاتی در قضاوت های حرفه ای. بررسی های حسابداری و حسابرسی. ۲(۲۸).

۱۷) حیرانی، فروغ، زارعیان، حسین و معین الدین، محمود (۱۳۹۹). شناسایی شاخصه های مؤثر بر ریسک حسابرسی مالیاتی با روش ترکیبی اکتشافی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. ۹(۳۹). ۱۴۰-۱۲۰.

۱۸) مهرانی، ساسان و اسکندر، هدی (۱۳۹۴). تبیین مدل سازی پارادایم مذاکرات حسابرس- صاحبکار پیرامون گزارشگری مالی. پژوهش های تجربی حسابداری، ۲۲، ۱۶۹-۱۴۳.

19) Bryce, Luis A., Bonfatti, Roberto, Pisano, Luigi. (2016). Tax Policy and the Financing of Innovation, Journal of Public Economics, doi: 10.1016/j.jpubeco.2015.12.010.

20) Liu, B. (2010). Uncertainty Theory. In: Uncertainty Theory. Studies in Computational Intelligence, vol 300. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-13959-8_1

21) Inasius, F., (2019). Factors influencing SME tax compliance: Evidence from Indonesia. International Journal of Public Administration, 42(5), pp.367-379. <https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1464578>

22) Abd Hamid, N., Ibrahim, N. A., Ibrahim, N. A., Ariffin, N., Taharin, R., & Jelani, F. A. (2019). Factors affecting tax compliance among Malaysian SMEs in e-commerce business. International Journal of Asian Social Science, 9(1), 74-85. <https://doi.org/10.18488/journal.1.2019.91.74.85>

23) De Neve, J.E., Imbert, C., Spinnewijn, J., Tsankova, T. and Luts, M. (2021). How to improve tax compliance? Evidence from population-wide experiments in Belgium. Journal of Political Economy, 129(5), pp.1425-1463. <https://doi.org/10.1086/713096>

24) Da Silva, F. P., Guerreiro, R., & Flores, E. (2019). Voluntary versus enforced tax compliance: the slippery slope framework in the Brazilian context. International Review of Economics, 66(2), 147-180. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12232-019-00321-0>.

- 25) Nyarkpoh, M. F. (2018). Trust in Government and Tax Compliance: An Empirical Evidence from Ghana. Doctoral dissertation, University Of Ghana. <http://ugspace.ug.edu.gh/handle/123456789/30323>
- 26) Kenno, B. G. (2020). Factors Affecting Perception of Taxpayers towards the Seriousness of Tax Evasion in Bale Robe Town Administration, Oromia, Ethiopia, *International Journal of Finance and Accounting*, 9 (2), 21-30 .DOI: 10.5923/j.ijfa.20200902.01
- 27) Bani-Khalid, T., Alshira'h, A.F. and Alshirah, M.H. (2022). Determinants of Tax Compliance Intention among Jordanian SMEs: A Focus on the Theory of Planned Behavior. *Economies*, 10(2), p.30. <https://doi.org/10.3390/economies10020030>.
- 28) Perera, D., Chand, P., & Mala, R. (2020). Confirmation bias in accounting judgments: the case for International Financial Reporting Standards for small and medium-sized enterprises. *Accounting & Finance*, 60(4), 4093-4119. <https://doi.org/10.1111/acfi.12523>.
- 29) Tilahun, M., (2019). Determinants of tax compliance: a systematic review. *Economics*, 8(1), 1-7. doi:10.11648/j.eco.20190801.11
- 30) Creswell JW, Plano Clark VL.(2007) "Designing and conducting mixed methods research". Thousand Oaks, CA: Sage.
- 31) Plano Clark, V., Creswell, J., O'Neil Green, D., & Shope, R. (2008). Mixing quantitative and qualitative approaches: An introduction to emergent mixed methods research. In: S. HesseBiber & P. Leavy (Eds.) *Handbook of emergent methods*, New York: The Guilford Press.
- 32) Teddlie, C., & Yu, F. (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of mixed methods research*, 1(1), 77-100.

ارائه مدلی جامع برای درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها از.../نجفی، متقی و محمدی

یادداشت‌ها:

-
- 1 . Bryce et al
 - 2 . Trust Theory
 - 3 . James Coleman
 - 4 . Validity Theory
 - 5 . Liu
 - 6 . Correspondence Theory
 - 7 . Coherence theory
 - 8 . Pragmatic theory
 - 9 . Bani-Khalid et al.
 - 10 . De Neve et al.
 - 11 . Perera et al.
 - 12 . Kenno
 - 13 . Inasius
 - 14 . Abd Hamid et al.
 - 15 . Da Silva et al.
 - 16 . Tilahun
 - 17 . Nyarkpoh
 - 18 . Creswell & Plano Clark
 - 19 . Plano Clark et al.

Providing a comprehensive model for taxable income expressed by companies from different perspectives

Nabi Najafi¹

Receipt: 06/05/2023 Acceptance: 06/07/2023

Ali Asghar Mottaghi²

Ahmad Mohammadi³

Abstract

Tax is the transfer of a part of the profit of economic activities that belongs to the government. According to the existing restrictions, governments are trying to collect the maximum tax by identifying high-risk taxpayers according to the laws and regulations. Thus, the purpose of this research is to provide a comprehensive model for the taxable income of companies in the light of the theories of trust and information validity. The statistical population of the current study consists of auditors of the Tax Affairs Organization with at least ۱۰ years of auditing experience, who have conducted ۱۵ semi-structured interviews in ۱۴۰۰ and ۱۴۰۱ using the theme analysis method. To extract the components, the qualitative method of theme analysis was used, and to extract the model, as well as to determine the weight of the components, one of the methods of the multi-criteria decision model (Shannon's entropy) was used. This comprehensive model can be a tool to realistically evaluate the declared taxable income of companies in terms of the effectiveness of the desired factors, audit factors, technical and systemic factors, environmental factors, company specific factors and financial and accounting factors. to implement the research identified in the form of the explained model to measure the taxable income and determine the credit risk of the companies.

Keywords

declared taxable income, trust theory, information validity theory, tax audit, comprehensive tax plan.

1-PhD student, Department of Accounting, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. najafi548@yahoo.com

2-Assistant Professor, Department of Accounting, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. (Corresponding Author) Aliasghar.mottaghi@yahoo.com

3-Assistant Professor, Department of Accounting, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. ahmad.mohammady@iaut.ac.ir